

DOWN

TO EARTH

PERSBERICHT

IABR–DOWN TO EARTH: ENERGIE, VAN WIE?

De energiewijk is een energieke wijk

Rotterdam, 24 november 2020

De tweede tentoonstelling van DOWN TO EARTH, de 9^e editie van de Internationale Architectuur Biennale Rotterdam (IABR), **ENERGIE, VAN WIE?**, focust op de energietransitie op wijkniveau. Op de *energiewijk als energieke wijk*. Op het schaalniveau van de wijk komen urgente kwesties samen en moeten grote en kleine spelers, overheden, bedrijven, sociaal-maatschappelijke initiatieven, woningbouwcorporaties, verenigingen van eigenaren en bewoners, tot een vergelijk komen. In de wijk kan ook het best worden verkend hoe de energietransitie tegelijkertijd kan worden ingezet voor bredere, duurzame, werkelijk transformatieve verandering.

Aardgasvrije wijken voor een post-fossiele wereld

In Nederland moeten er zo'n 5.000 wijken van het gas af. De eerste ervaringen maken duidelijk dat dat nog niet zo makkelijk is. Er zijn onder meer problemen met uitvoering en, vooral, financiering en maatschappelijke draagkracht. Eigenlijk weten we gewoon nog niet hoe het moet, wijken aardgasvrij maken. Tegelijkertijd is deze operatie onderdeel van een veel grotere opgave, de wereldwijde transitie naar duurzame energie, die niet alleen politiek en ecologisch urgent is, maar tegelijkertijd onvoorstelbaar ingrijpend. Alles wat we doen, alleen en samen –van wonen tot werken, van leren tot recreëren– wordt voor een heel groot deel bepaald door toegang tot en gebruik van energie. De energietransitie is niet alleen een technische en financiële, maar ook een sociaal-maatschappelijke en culturele opgave. De keuzes die gemaakt worden en gaan worden, gaan ons allemaal aan. De energietransitie is de olifant in de kamer van de politiek. Geen energietransitie zonder een brede maatschappelijke discussie over het eigenaarschap van die transitie.

De overgang naar duurzame energie leent zich hier ook uitstekend voor: zon, wind, en straks waterstof, ze zijn van niemand en dus van iedereen. Waarom de energie die we ermee kunnen opwekken dan niet? We moeten de energietransitie als kans zien, als hefboom voor een veel bredere verandering. Dat vergt nieuwe samenwerkingen, nieuwe rolverdelingen, op alle schaalniveaus. De wijk is het schaalniveau waarop die nieuwe samenwerkingen het best gestalte kunnen krijgen. Daar kan het idee van een nieuwe *energy commons* worden verkend, een speelveld waarop naast overheden en bedrijven ook burgers hun rol kunnen pakken.

IABR–Atelier Rotterdam: de wijk in

Ook in Rotterdam moeten de wijken van het gas af. De stad wees er vijf aan die voorop moeten lopen. Een daarvan is Bospolder-Tussendijken, ook bekend als BoTu, een van de armste wijken van Nederland. Maar de wijk is niet alleen kwetsbaar, ze is ook weerbaar: cultureel divers, mondig en zelfbewust. Daarom koos de IABR voor BoTu.

Hier onderzocht het IABR–Atelier Rotterdam, een samenwerking van IABR en gemeente Rotterdam, de afgelopen twee jaar hoe de energietransitie die *onvermijdelijk* is, een hefboom kan

zijn voor wat *gewenst* is. Kunnen bewoners werkelijk mede-eigenaar van de transitie worden en ook nog eens zo dat het bijdraagt aan sociale inclusiviteit en de duurzame verbetering van hun leefomgeving en levenskwaliteit? Hoe kunnen we een relatie leggen tussen energietransitie en een duurzame sociaal-maatschappelijke agenda? En praktischer, hoe worden burgers samen mede-eigenaar van een nieuw energiesysteem en wat vergt dat? Hoe kan het energiesysteem slim worden gekoppeld aan de lokale economie? En breder, hoe kunnen geïntegreerde en innovatieve oplossingen op wijkniveau zo ingezet worden, dat zij tevens bijdragen aan de ambities van Rotterdam om een veerkrachtige stad te worden en, nóg breder, aan de *2030 Agenda for Sustainable Development* van de Verenigde Naties die IABR en Rotterdam onderschrijven?

Van Bouwstenen naar Lokaal Energie Actie Plan

Het IABR—Atelier Rotterdam deed eerst onderzoek naar de ruimtelijk-energetische bouwstenen die nodig zijn voor een toekomstig, veerkrachtig Bospolder-Tussendijken. Hoeveel energie wordt er gebruikt? Hoeveel minder energie is nodig als woningen worden aangepast? Hoeveel duurzame energie kan in de wijk zelf opgewekt worden? Welke ruimtelijke ingrepen helpen daarbij? Hoeveel energie is dan nog nodig en waar komt die vandaan? Een onderzoek naar keuzes die nu nog te maken zijn, en naar de mogelijke opbrengsten.

Een antropologische verkenning door het Atelier van de bekende en onzichtbare sociale netwerken in BoTu gaf inzicht in de potentiële kracht van bewoners. In hoeverre kunnen en willen ze coproducten van hun leefomgeving zijn en verantwoordelijkheid voor de transitie nemen? Dit zijn de sociaal-maatschappelijke bouwstenen, nodig om de energietransitie te koppelen aan andere, meer integrale lokale opgaven, zoals het duurzaam verbeteren van levenskwaliteit en leefomgeving.

Om een maatschappelijk gedragen transitie daadwerkelijk te realiseren en ruimtelijk te implementeren is vervolgens een LEAP nodig, een Lokaal Energie Actie Plan, dat het IABR—Atelier Rotterdam samen met vele partners in en bewoners van Bospolder-Tussendijken heeft ontwikkeld.

Het LEAP wordt gepresenteerd in **DOWN TO EARTH: ENERGIE, VAN WIE?**, waarmee de tentoonstelling meteen lanceerplatform wordt voor de IABR—Werkplaats BoTu die in het voorjaar van 2021 wordt opgestart.

IABR—Atelier Oost-Vlaams Kerngebied

In **ENERGIE, VAN WIE?** is ook ruimte voor het IABR—Atelier Oost-Vlaams Kerngebied, dat de IABR in 2017 samen met de Provincie Oost-Vlaanderen heeft opgezet. Met name voor het Demonstratieproject Eeklo, een verkenning in deze Oost-Vlaamse gemeente van hoe de reeds bebouwde omgeving als het ware kan worden her-ontworpen door de kansen die de onvermijdelijke energietransitie biedt leidend te maken.

Curatoren

De curatoren van **ENERGIE, VAN WIE?** zijn **George Brugmans** (hoofdcurator en bestuurder-directeur IABR), **Eva Pfannes** (OOZE Architects and Urbanists) en **Thijs van Spaandonk** (Bright en hoofd Master Stedenbouw bij de Rotterdamse Academie van Bouwkunst).

“De wijk is meer dan een verzameling klanten van een energiebedrijf en de energietransitie is meer dan het aanleggen van een warmtenet”, zegt Thijs van Spaandonk, een van de curatoren. “Alleen als we de energietransitie verbinden met andere opgaven in de wijk, kunnen bewoners een nieuwe rol oppakken en mede-eigenaar van de transitie worden. Alleen zo kan de transitie meerwaarde opleveren voor de toekomstige leefomgeving in de wijk.”

IABR—directeur en hoofdcurator van IABR—DOWN TO EARTH, George Brugmans: *“Met deze tentoonstelling zit de IABR opnieuw bovenop wat voor ons, zonder dat ik aan de ernst van de huidige pandemie wil afdoen, de echte actualiteit blijft, de klimaatcrisis. Die confronteert ons sluipenderwijs*

maar toch bijna dagelijks met nieuwe problemen en de gevolgen daarvan. Daar blijft de IABR haar belangrijkste opgave zien.”

Met concrete voorstellen voor en markante verbeeldingen van praktische oplossingen draagt de IABR, als kennis- én cultuurinstelling, doelgericht bij aan daadwerkelijke verandering. Conform haar belangrijkste doelstelling, het helpen realiseren van de *2030 Agenda for Sustainable Development* van de Verenigde Naties.

DOWN TO EARTH: ENERGIE, VAN WIE? is open van 20 november tot en met 20 december 2020, tussen 11 tot 17 uur (maandag gesloten) in de Keilezaal, in het Merwe-Vierhavensgebied in Rotterdam. Uiteraard volgt de IABR de richtlijnen van de RIVM. Er mag een maximum aantal bezoekers tegelijkertijd in de tentoonstelling, er zijn *time slots* en vooraf reserveren via iabr.nl is verplicht.

IABR—DOWN TO EARTH

DOWN TO EARTH, de 9^e editie van de Internationale Architectuur Biennale Rotterdam, de IABR, is een biennale in tijden van pandemie. In plaats van een grootse tentoonstelling met een uitgebreid randprogramma presenteren we een serie tentoonstellingen, activiteiten en programma verspreid over een langere periode van 10 maanden, van september 2020 tot en met juni 2021, waarbij de vorm afhankelijk is van de omstandigheden. Stap voor stap presenteert de IABR de resultaten van het eigen ontwerpend onderzoek in de IABR—Ateliers in combinatie met geselecteerde projecten en verschillende activiteiten.

Met deze 9^e editie van de IABR stelt de hoofdcurator van **DOWN TO EARTH**, George Brugmans, de vraag: Waar kunnen we landen?

*“Kunnen we ons als het ware opnieuw vestigen op planeet Aarde, in een duurzame balans met alle andere levensvormen? Kunnen we, zoals de filosoof Bruno Latour het formuleert, onze leefomgeving herontwerpen als datgene waarvan een aardbewoner afhankelijk is en ons daarbij steeds goed afvragen welke andere aardbewoners ervan afhankelijk zijn? Want dit is nu onontkoombaar de opgave: we moeten al ons handelen herdefiniëren als dat wat ons terugvoert naar de aarde. **DOWN TO EARTH.**”*

IABR—ATELIERS ONDERZOEKEN WATER EN ENERGIETRANSITIE ALS HEFBOOM

Het ontwerpend onderzoek dat de IABR de afgelopen jaren uitvoerde in haar eigen IABR—Ateliers en de andere samenwerkingsprojecten die zijn aangegaan, lopen als een rode draad door **DOWN TO EARTH**. Er is gekozen voor onderzoek naar water- en energietransitie-gerelateerde opgaven. Die zijn wereldwijd urgent, en ook in Nederland hoogst actueel: we hebben in ons land te kampen met droogte én wateroverlast, onze huizen moeten van het gas af en we moeten de fossiele economie zo snel mogelijk van ons afschudden.

Deze opgaven kunnen ons helpen nieuwe manieren te ontwikkelen om de aarde verstandiger te bewonen en haar hulpbronnen verantwoordelijker te gebruiken. Het zijn ook sociaal-maatschappelijke opgaven, zeker als we ze heel bewust inzetten als hefboom. Zo willen we concreet bijdragen, met het onderzoeken hoe water- en energietransitie-gerelateerde opgaven kunnen worden ingezet als hefboom. Niet alleen voor het volledig transformeren van onze stedelijke landschappen en leefomgeving op weg naar een duurzame balans met andere soorten en met de natuur, maar ook voor het stimuleren van het politiek-maatschappelijk debat over aard, kwaliteit en eigenaarschap van de transitie.

OVER DE IABR

De IABR, de Internationale Architectuur Biennale Rotterdam, is opgericht in 2001 in de overtuiging dat architectuur, met name stedenbouw, van groot maatschappelijk belang is.

De IABR richt zich daarom volledig op de toekomst van de stad, waar over een aantal decennia bijna 80% van de wereldbevolking meer dan 90% van onze welvaart zal produceren – en dat *moet* op een duurzame manier.

We kunnen de wereldwijde klimaatcrisis alleen maar oplossen als we beginnen in de stad – daar waar we wonen, werken en leven. Goed ontwerp speelt dus een cruciale rol: goed ontworpen sociaal inclusieve, volop weerbare steden zijn de sleutel tot de toekomst. De opgave is helder. En het is nu of nooit. De IABR heeft zich daarom vol overtuiging aangesloten bij de *Agenda 2030 for Sustainable Development* van de Verenigde Naties en haar belangrijkste doelstelling is om naar vermogen bij te dragen aan het helpen realiseren van de *Sustainable Development Goals*.

De IABR is een cultuur- én een kennisinstelling. Juist in die combinatie kan zij optimaal de kracht van verbeelding en ontwerp doelgericht inzetten voor daadwerkelijke verandering. Haar twee belangrijkste instrumenten zijn de IABR–Ateliers, waarin het onderzoek plaatsvindt, en de biennale zelf, de culturele manifestatie waar resultaten getoond en gecontextualiseerd worden, en het publiek debat wordt gevoerd.

Iedere biennale is een brug van verbeelding en onderzoek naar actie, van plannen en ideeën naar begrip en maatschappelijke draagkracht. Het op deze manier resoluut inzetten van de vrije culturele ruimte, het koppelen van ontwerpend onderzoek aan publieke presentaties in een doorlopend op concrete toepassing gericht open en cultureel werkproces, maakt de IABR uniek in de wereld.

NOOT VOOR DE REDACTIE

Voor meer informatie en/of beeldmateriaal kunt u contact met ons opnemen via pers@iabr.nl of +31(0)10 206 00 33.

iabr.nl | Twitter: [@IABR](https://twitter.com/IABR) | Instagram: [@iabr_downtoearth](https://www.instagram.com/iabr_downtoearth)

Internationale Architectuur Biennale Rotterdam
Keilestraat 9 K1
NL-3029 BP Rotterdam